

**Andrew Abbott, *Disiplinlerin Kaosu*, Küre Yayınları,
Ekim 2013 315 Sayfa, Çev. Sabri Gürses. ISBN: 6055383374
(Kitabın Özgün Adı: *Chaos of Disciplines*, The University of
Chicago Press, 2001)**

Seçkin BERBER*

Andrew Abbott, bilinen ve genel-geçer kabul gören sosyal bilimler bakış açısına meydan okuduğu *Disiplinlerin Kaosu* (*Chaos of Disciplines*) adlı eserine, kendisini ve aslında eserinde sunduğu kavramsal çerçevenin özünü anlatan şu cümle ile başlar: “Hep biraz eklektik oldum. Bilimci mi yoksa hümanist mi olacağıma karar veremedim, ikisi hakkında da öğrenebileceğim her şeyi öğrendim.”¹ Nitekim bir ‘sosyal bilimcinin’, ‘bilim insanı’ mı, yoksa ‘sosyal bir varlık’ mı olduğu ikilemine yanıt bulmaya çalıştığı akademik yaşantısında Abbott, sistemin sunduğunun en iyisini almak davranışını (eklektisim) benimseyerek yol almıştır. Bu bağlamda kitap böylesi bir yaklaşımın eseridir.

Esasında, *Disiplinlerin Kaosu*, yazarın 1999 yılında yazdığı *Department and Discipline*² adlı eserinin son cümlesindeki vaade istinaden geliştirdiği soruya yanıt arayan bir eserdir: “Sosyal bilim nasıl değişir?”³ Abbott bu soruya yanıt ararken Immanuel Kant’tan ve onun kült eseri *Yargının Eleştirisi*’nden etkilenecek yola çıktığını belirtir. Tıpkı Kant’ın bilgiyi ‘saf akıl’ ve ‘pratik akıl’ olarak iki

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Doktora Programı

¹ Sunuş, 5.

² Küre Yayınları tarafından Türkçe’ye *Bölüm ve Disiplin: 100. Yılında Şikago Okulu* olarak çevrilmiştir.

³ *Disiplinlerin Kaosu*, 19.

ye ayırması gibi, Abbott da sosyal bilimlerin konusunun ‘bilgi’ ve ‘eylem’ ya da ‘olgu’ ve ‘değer’ düzleminde bir ayrışmaya tabii olduğunun üzerinde durur. Kant’ın bu yaklaşımını geliştiren yazar “orantılı bir şekilde karıştırılmış ve sonsuz bir derecelendirmeye tabii fraktal bir ayrımın”⁴ altını çizer ve sosyal bilimlerin her birinin içinde yer alan niceliksel ve niteliksel, birbirinin içine geçmiş bu alt çatallanmaları açığa çıkarır.

Nitekim bu ‘fraktal ayrım’ Abbott’un eserinde yanıt aradığı hipotez sorusunun da özünü oluşturur: Sosyal bilimler doğrusal ve sürekli ileriye doğru gelişim gösteren bir alan değildir; aksine tıpkı fraktal yapılarda olduğu gibi, farklı disiplinlerin iç içe geçtiği ve birbirini yinelediği örüntülerden oluşur. Abboot söz konusu fraktal modelin yararlılığını gösterebilmek için stres kavramından yola çıkarak örneklem alanını genişletmiş ve çeşitlendirmiştir. Böylelikle kavramsal açıdan fraktal ayrımın ampirik (deneysel) ispatına da yönelmeyi başarmıştır. (Bölüm 2: Stres İkilemi)

Disiplinlerin Kaosu aynı zamanda sosyolojinin ve tarihsel sosyolojinin nasıl bir-biri ile iç içe geçtiğini ve aynı zamanda bu alanlarda çalışma yapan akademisyenlerin de çatışmalarını ve uzlaşmalarını gözler önüne seren bir eserdir. Bunu özellikle 1950’lerden günümüze söz konusu bu alanların akademik bağlamda yapılandırılması ve her otuz yılda bir bayrağı devreden ekollerin önceki yapıyı (kuramları ve kavramsallaştırmayı) yeniden yapılandırması çalışmasının da nasıl fraktal bir iç içe geçmişlikten ibaret olduğunu ispatlar (Bölüm 4: Tarihin Birliği). Nitekim bu sebeptedir ki, Abbott her sosyal bilimcinin kendi çalışma yaptığı disiplini farklı görüyor olması (Bölüm 3: Konstrüksiyonun Fraksiyonu) yanlıgısının altında yer alan gerçekliğin “disiplinlerarasılık” olduğunu vurgular.⁵ (Bölüm 5: Disiplinlerin Bağlamı).

Abbott kitabın ilk beş bölümünde sosyal bilimlerin nasıl peş peşe açılan fraktal ayrımlar serisinden geçerek evirildiğini öne sürerken, son iki bölümde söz konusu bu ayrımı genişletip ve çeşitlendirip, başka sosyal ve kültürel yapılara da uyarlanabileceği konusunda, kendi değimiyle “spekülasyon yapmaya” (s.195) çalışmıştır. Kendine benzeyen sosyal yapıların fraktal ayrımına ilişkin ise (Bölüm 6: Kendine Benzer Sosyal Yapılar), erkekleri ve erkeklerin dünyasını örneklem olarak almayı tercih etmiştir. Yazar özellikle “Erkeklerin Bencillikleri” başlıklı son bölümde gençlik yıllarında çalıştığı akıl hastanesi içindeki “ahlaka aykırı” sayılabilecek durumları ampirik bir veri olarak almakta ve fraktal sistemlerle ahlak dünyası arasında bir parametre kurmaya çalışmaktadır. ‘İktidar’, ‘eşitlik’, ‘politika’ ve ‘ahlak’ kavramlarının fraktal bir düzlemdeki bağlantısına dikkatleri çekmeye çalışan Abbott’ın yaklaşımı, sosyal bilimleri bir noktada normatif bir alandan soyut ve biçimsel bir alana doğru çekmeye çalışmıştır diyebiliriz.

⁴ A.g.e., 26.

⁵ A.g.e., 166.

Abbott sosyal bilimlerin geleceği konusunda ahlakçı bir konum aldığı gerçeğini kabul eder.⁶ Ancak bununla birlikte sosyal bilimlerin ‘pratik’ yönüne vurgu yaparak, ‘fraktal eylemsellik’ üzerinden getirilecek önerilerin söz konusu ahlaksallığı açıklamanın önünde engel teşkil ettiğini de düşünmemektedir. Bu yüzdendir ki sosyal bilimlerin katı ve kesin sahalara kısılp kalmasındansa, yeni çalışma alanlarını keşfetmesi gerektiğini (disiplinlerarasılık) savunur. Abbott bu noktada hedefini şu şekilde açıklar: “Bilinecek olası şeyleri hayal etmek ve bu hayallerin karşımızdaki haliyle sosyal dünyaya uygulanması yanını gördüğümden okur şüphe etmemeli. Fraktal modelin bize gösterdiği şey tam olarak bilinecek şeylerin yeni alanlarını bulmayı nasıl sürdürdüğümüz; fraktal ittifaklarımızı yeniden düzenleriz. Geleneksel çekişmeleri dağıtırız. Tek bir küçük fraktal seçimle konumumuzu değiştirerek çıkmak yollardan çıkarız.”⁷

Disiplinleri Kaosu, alanında yazılmış sıra dışı bir eserdir. Yazarın matematiksel bir düzlemin konusu olan fraktal örneklemleri sosyal bilimlerin geleceğine bu bağlamda ışık tutması ve yaklaşımını bir bütün olarak bunun üzerine inşa etmesi şaşırtıcı ve bir o kadar da denenmemiş bir yöntemdir. Bu nedenledir ki Abbott’un bu yaklaşımı üzerine gerçekçi bir meydan okuma sosyal bilimlerin alt disiplinlerin herhangi birisinden henüz gelmemiştir.

Bunun yanı sıra, kitabın Türkçe’ye çevirisinin başarılı olduğu söylenebilir. Fakat bazı terim ve kavramların (örneğin konstrüksiyon ya da fraksiyon gibi) Türkçeleştirilmesi yönünde ürkek davranılmış olduğu düşünülmektedir. Sosyal bilimlerin alanında ne yazık ki Türkçe özgün esere çok fazla imza atamayan akademisyenlerin, hiç olmazsa çeviri aşamasında Türkçeleştirilmiş kavramları yazın alanına kazandırmalarının zaruri olduğu görüşüdeyiz.

⁶ A.g.e., 280.

⁷ A.g.e., 281.